ULUSLARARASI TURKCESS KONGRESİ

XI. Uluslararası TURKCESS

Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi

18-20 Eylül 2025
Hasan Kalyoncu Üniversitesi - Gaziantep

TAM METİN KİTABI

-Cilt 2-

www.turkcess.net

XI. ULUSLARARASI TURKCESS EĞİTİM VE SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

TAM METİN KİTABI

Cilt 2

Editör Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Engin DENİZ

Doç. Dr. Ümit POLAT

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz**.**

Kitapta yer alan bölümlerin içeriğinin tüm sorumluluğu bölüm yazarlarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Teknik Editörler: Öğr. Gör. Dr. Ali ATEŞ

Arş. Gör. Kadir COŞKUN

ISBN: 978-625-5711-26-7

Materyal Türü: Elektronik Kitap (Çevrimiçi / Web Tabanlı)

Yayın Tarihi: Eylül, 2025

Web: www.turkcess.net

E-Posta: turksosbilder@gmail.com

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel: (0312) 4882 00 11

Web: https://vizetek.com.tr/

E-Posta: vizetekyayincilik@gmail.com

Yayınevi Sertifika No: 41575

DESTEK VEREN KURUM VE KURULUŞLAR

Gaziantep Valiliği	Gaziantep Belediyesi	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi	Yıldız Teknik Üniversitesi	Buhara Devlet Pedagoji Enstitüsü	Kastamonu Üniversitesi
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Nigde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi
Nahçıvan Devlet Üniversitesi	Karamanoglu Mehmetbey Üniversitesi	Yakın Doğu Üniversitesi	Balıkesir Üniversitesi
L.N. Gumilyov Eurasian National Universit	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Üniversitesi
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi	Tekirdag Namık Kemal Üniversitesi	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Prizren Ukshin Hoti Üniversitesi
Giresun Üniversitesi	Ordu Üniversitesi	Harran Üniversitesi	Bitlis Eren Üniversitesi
Kafkasya Üniversiteler Birligi	Gaziantep Ticaret Odası	Vizetek Yayıncılık	Tarık Akay

TAM METİN BİLDİRİLER

FEN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLİMSEL MEDYA OKURYAZARLIKLARININ İNCELENMESİ 1

PROGRAMLAMA EĞİTİMİNDE YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ İPUCU ARACININ KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ..... 9

ÇOCUK RESİMLERİNDEKİ GEOMETRİK BİÇİMLERİN SANATSAL İFADE SÜRECİNDEKİ ROLÜ 20

TÜBİTAK 4004 DOĞA EĞİTİMİ VE BİLİM OKULLARI DESTEKLEME PROGRAMI KAPSAMINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRİLEN "SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIMLA GELECEĞE" PROJESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 31

PDR LİSANS ÖĞRENCİLERİYLE YÜRÜTÜLEN ''KARİYER YOLCULUĞU" UYGULAMASININ ETKİLİLİĞİ: İKİ OLGU SUNUMU..... 38

"KELİME FARKINDALIĞI" KAVRAMINA İLİŞKİN NİTEL BİR ARAŞTIRMA: SINIF ÖĞRETMENLERİ NE DİYOR? 45

KUMAR BAĞIMLILIĞINI ELE ALAN AKADEMİK ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ..... 66

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE OKUL TÜKENMİŞLİĞİ BİR META-TEMATİK ANALİZ ÇALIŞMASI 79

EVLİ BİREYLERİN EVLİLİK DOYUMLARININ KONTROL ODAĞI VE DUYGUSAL ZEKÂ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ 86

+1 UYGULAMALI EĞİTİM MODELİ MEMNUNİYETİNE İLİŞKİN AKADEMİSYEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ..... 103

+1 UYGULAMALI EĞİTİM MODELİ MEMNUNİYETİNE İLİŞKİN İŞVEREN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ..... 111

ALGILANAN HELİKOPTER EBEVEYN TUTUMLARININ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 119

YAPAY ZEKÂNIN AİLE KAVRAMI İLE İLİŞKİSİ:AİLE YAŞAMINA YANSIMALARI,DANIŞMANLIKTA KULLANIMI VE YENİ SINIRLAR..... 133

TÜRK TOPLUMUNDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN DEĞİŞİMİNİN BOŞANMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 140

MESLEK LİSELERİNDE HALKLA İLİŞKİLER BRANŞI ALANINDA VERİLEN EĞİTİMİN YAPAY ZEKÂ ARAÇLARINA ENTEGRASYONU: MÜFREDAT İNCELEMESİ VE ÖNERİLER 150

EBEVEYNLERİN POZİTİF ŞEMALARI İLE DİJİTAL EBEVEYNLİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİDE EVLİLİK DOYUMUNUN ARACI ROLÜ..... 175

ROMANTİK İLİŞKİLERDE PARTNER ŞİDDETİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: 2020-2025..... 188

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EFL TEACHER EDUCATION: A STUDY ON ATTITUDES AND ANXIETY..... 198

PROJE OKULLARINDA GÖREV YAPAN BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE OKUL SPOR KULÜPLERİNDE YAŞANAN SORUNLARIN İNCELENMESİ 203

KANSER TANISININ RUHSAL YANKILARIYLA YÜZLEŞMEK: PSİKO-ONKOLOJİ DE TANI ALGISI, BİLİŞSEL DEĞERLENDİRME VE RUHSAL DAYANIKLILIK 208

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNDE YAPAY ZEKÂ: AVANTAJLAR VE RİSKLER..... 215

ALKOL KULLANIMI İLE İLGİLİ NÖROPSİKOLOJİ ALANINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ..... 226

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ÜZERİNE ALANYAZIN TARAMASI 235

BEYNİN ARAMA VE İSTEK GÜCÜ, MOTİVASYON VE PSİKOLOJİK DURUMLARLA İLİŞKİSİ: JAAK PANKSEPP'İN ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ..... 244

AZERBAYCAN'DA EĞİTİM EKONOMİSİNİN GELİŞME BEKLENTİLERİ VE ZORLUKLARI 251

ROMANTİK İLİŞKİSİ OLAN BİREYLERDE BİLİNÇLİ FARKINDALIK, DUYGUSAL ZEKÂ, MENTAL İYİ OLUŞUN İLİŞKİ DOYUMU İLE İLİŞKİSİ..... 255

DİJİTAL ÇAĞIN GÖRSEL DİLİ EMOJİ VE DAHASI..... 270

OKULÖNCESİ EĞİTİMDE MONTESSORİ TEMELLİ BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ DİKKAT VE ZEKÂ UYGULAMA MODÜLÜ (DİZEM)..... 289

DİJİTAL BAĞIMLILIK VE SOSYAL İZOLASYONUN SİNEMAYA YANSIMASI: DİSCONNECT ÜZERİNE BİR İNCELEME..... 295

EĞİTİMDE YAPAY ZEKÂNIN ÖĞRETMEN ROLÜNE ETKİSİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ..... 314

DİJİTAL BAĞIMLILIKLA MÜCADELEDE SOSYOLOJİK PERSPEKTİF: DİJİTAL DETOKS, MİNİMALİZM VE DİYETİN TOPLUMSAL ETKİLERİ 325

FIRSATLAR, RİSKLER VE İNSAN ODAKLI DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA EĞİTİMDE YAPAY ZEKÂNIN KULLANIMI 337

DİJİTALLEŞEN DÜNYADA ÇALGI EĞİTİMİ: BAĞLAMA ÖĞRETİMİNDE ETKİLEŞİMLİ DERS MATERYALİ 349

E-TİCARETİN VERİMLİLİĞİNİ ARTIRMADA DİJİTAL TEKNOLOJİLERİN ROLÜ 357

PDR EĞİTİMİNDE TEMEL KONULARIN BELİRLENMESİ: KAYNAK KİTAPLARIN TEMATİK ANALİZİ 364

ANLAMAYA DAYALI TASARIM (UBD) TEMELLİ FEN ÖĞRETİMİNİN AKADEMİK BAŞARI VE ÖZYETERLİK ALGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ..... 371

DEĞERLER EĞİTİMİNİN TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ'NDEKİ YERİ VE UYGULANABİLİRLİĞİ 390

DİJİTAL ÇAĞDA İNSAN ODAKLI MÜŞTERİ EĞİTİMİ: İŞLETME PERSPEKTİFİNDEN BİR İNCELEME..... 397

KAPSAYICI EĞİTİMİN TÜRKÇE DERSLERİNDE KULLANIMI VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ 407

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE ÖZ DÜZENLEME TEMELLİ AKRAN ZORBALIĞI ÖNLEME PROGRAMININ ETKİSİ 418

EĞİTİMDE YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİSİNE İLİŞKİN YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ..... 436

ORTAOKUL DÜZEYİNDE OYUN TABANLI ARAŞTIRMALAR: LİTERATÜRDEKİ EĞİLİMLERİN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ 445

EĞİTİMDE DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN ETKİLERİ VE DİJİTAL LİDERLİK..... 453

PSİKOLOJİK VE PSİKOFARMAKOLOJİK MÜDAHALELERE YÖNELİK TOPLUMSAL ÖNYARGILAR: DİRENÇTEN KABULE GİDEN YOL 463

OKUL DESTEK ÖLÇEĞİ: LİSE ÖĞRENCİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ 469

ÖĞRETMENLERİN EĞİTİMDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA YÖNELİK ALGILARI 479

YAPAY ZEKÂ VE DİJİTAL MEDYANIN AİLE SİSTEMLERİ VE İNSAN BAĞLARI ÜZERİNDEKİ DÖNÜŞTÜRÜCÜ ETKİLERİ 486

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET DÜZEYLERİ İLE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ 495

YETİŞKİN BİREYLERDE SAHTEKÂR FENOMENİ İLE İLİŞKİLİ OLABİLECEK DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ..... 500

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ 5.SINIF TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ CIPP MODELİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ 506

YETİŞKİN BİREYLERDE ROMANTİK İLİŞKİ İSTİKRARININ YORDAYICILARI OLARAK KENDİNE YÖNELİK MÜKEMMELİYETÇİLİK VE PARTNERE YÖNELİK MÜKEMMELİYETÇİLİĞİN İNCELENMESİ 523

YAPAY ZEKÂ İLE İÇERİK ANALİZİ: İNSAN KODLAMASI İLE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME 534

ŞEFFAF VE ERİŞİLEBİLİR SOSYAL HİZMETLERİN ALTYAPISI: AZERBAYCAN E-SOSYAL PORTALI ÜZERİNE BİR ANALİZ..... 546

Z KUŞAĞINDA PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK VE SOSYAL MEDYA ETKİLEŞİMİ..... 555

TÜRKİYE'DE KULLANILAN DİJİTAL MÜZİK YAZILIMLARININ GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER AÇISINDAN ERİŞİLEBİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ 562

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ OKUMA BECERİSİNİN ÖZDÜZENLEMESİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ 568

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL GÖRÜNÜŞ KAYGISI, ÖZ ŞEFKAT VE STRESLE BAŞA ÇIKMA TARZLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ 580

ÖĞRETMEN ADAYLARININ PROGRAM OKURYAZARLIKLARININ GELİŞTİRİLMESİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI..... 591

YAPAY ZEKÂ İLE AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞİMLER..... 600

ÇALIŞANLARIN SESSİZ İSTİFALARI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR: DERLEME ÇALIŞMASI 613

YAŞAM DOYUMU KONUSUNDA TÜRKİYE'DE PSİKOLOJİ İLE EĞİTİM VE ÖĞRETİM ANA BİLİM DALLARINDA 2022-2024 YILLARI ARASINDA YAPILAN DOKTORA TEZLERİNİN İNCELENMESİ 625

DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞINI AZALTMAYA YÖNELİK PSİKO-EĞİTİM PROGRAMLARININ ETKİLİLİĞİ: BİR META-ANALİZ ÇALIŞMASI 634

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM ANLAYIŞINDA FEN BİLİMLERİNE VE UYGULAMALI EĞİTİME VERİLEN ÖNEMİN TARİHSEL ARKA PLANI VE GÜNÜMÜZE YANSIMALARI 657

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE MONTESSORİ TEMELLİ BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ DİKKAT VE ZEKÂ UYGULAMA MODÜLÜ (DİZEM) 683

ÖYKÜLEŞTİRME TABANLI STEM ETKİNLİKLERİNİN OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ ÖĞRENME VE YENİLİK BECERİLERİNE ETKİSİ 690

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE FLÖRT ŞİDDETİ DAVRANIŞLARINA YÖNELİK TUTUMLARIN UMUTSUZLUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KENDİNİ AÇMA DEĞİŞKENİNE GÖRE ANLAMLI BİR FARKLILIK VAR MIDIR? 698

YAŞAM BOYU ÖĞRENMENİN FARKLI DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ 700

YENİLENEN TÜRK DİLİ EDEBİYATI DERS PROGRAMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ 706

ATASÖZLERİNİN ENGELLİLİĞE BAKIŞ AÇISININ GELECEĞİN PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ GÖZÜNDEN İNCELENMESİ 712

AZERBAYCAN'DA HALK SAĞLIĞI YÖNETİMİ SÜRECİNDE YAPAY ZEKÂ VE VERİ ANALİTİĞİ SÜRECİNDE YAPAY KALİTESİNİN ARTIRILMASINDA ETKİSİ 724

DİJİTAL SÖZLÜK KULLANIMININ TÜRKÇE EĞİTİMİNDE SÖZ VARLIĞI GELİŞİMİNE KATKISI 733

DİJİTAL ORTAMLARDA ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ ETKİLEŞİMİ: EMPATİ TEMELLİ İNSAN ODAKLI YAKLAŞIMLAR 736

DISSOCIOGENIC ORIGINS AND PSYCHOSOCIOPOLITICAL COMPONENTS OF NECRIPHYSIPHILIA 746

INDIVIDUATION AND REGENERATIVE DISSOCIATION IN THE FACE OF SELF-SABOTAGE FROM THE PERSPECTIVE OF DISSOANALYTIC THEORY 753

OYUNLAŞTIRILMIŞ ATÖLYELER YOLUYLA KÜLTÜREL MİRAS ÖĞRENİMİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI 759

YAPAY ZEKÂ İLE PSİKOEĞİTİM VE SOSYAL MEDYANIN AİLE İÇİ ETKİLEŞİMLERE ETKİSİ 786

BAĞIMLILIKTAN SUÇ ENDÜSTRİSİNE: ÇEVRİM İÇİ KUMAR VE DİJİTAL OYUNLARIN TOPLUMSAL GÜVENLİĞE ETKİSİ 792

BELİREN YETİŞKİNLERDE ÖZNEL MUTLULUĞUN DUYGUSAL ZEKÂ, ÖZ YETERLİLİK, DİJİTAL DUYGU BULAŞMASI VE GELİŞMELERİ KAÇIRMA KORKUSU BAKIMINDAN YORDANMASI 805

MÜZİK PERFORMANSLARINDA DİJİTALLEŞME: SANAL KORO ÖRNEĞİ 816

DİJİTAL SİSTEMLERİN ADLİ PSİKOLOJİK HİZMETLERDE KULLANIMI 822

KUŞAKLARARASI ETKİLEŞİM VE İNSAN ODAKLI EĞİTİM:DİJİTAL DÜNYANIN PERSPEKTİFİNDEN 833

ERGENLERİN PROSOSYAL DAVRANIŞLARI, EMPATİK EĞİLİMLERİ VE OKUL NEZAKET ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ 840

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI VE SİBER ZORBALIK ÜZERİNE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ: ANLAM ODAKLI PSİKO-EĞİTSEL GRUP PROGRAMI 848

YALNIZ MÜZİSYENİN SANAL TOPLULUĞU: TEKNOLOJİ ARACILIĞIYLA KÜLTÜREL SENTEZ VE YARATICI ÖZERKLİK 858

YAPAY ZEKÂ ALANINDAKİ GELİŞMELERİN LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KARİYER TERCİHLERİNE ETKİSİ 868

NEOLİBERAL EĞİTİM POLİTİKALARININ ÖĞRETMEN EMEĞİ DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE ETKİSİ İLE İLGİLİ BİR ÇALIŞMA 876

DİJİTAL HİKÂYE ANLATIMI İLE DEĞERLER EĞİTİMİ 886

AZERBAYCAN'DA İŞ GÜCÜ PİYASASINDA DİJİTAL DÖNÜŞÜM: EMAS SİSTEMİNİN UYGULAMA SÜRECİ VE SONUÇLARI 902

SYNTHETIC COMPANIONSHIP: YAPAY DOSTLUK KAVRAMINA İLİŞKİN BİR İNCELEME 910

DİJİTAL DÜNYADA PSİKOSOSYAL DENGE: BENLİK SAYGISI, REKREASYONEL KATILIM VE TELEFON KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 920

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ 21. YÜZYIL BECERİLERİ İLE ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ 928

DİJİTAL MAHREMİYETİN DÖNÜŞÜMÜ: EBEVEYN-ÇOCUK ETKİLEŞİMİNDE ALGI FARKLILIKLARI ÜZERİNE SİSTEMATİK BİR DERLEME 936

GENAI İLE DÖNÜŞEN AİLE: İLETİŞİM, TERAPİ VE ÇOCUKLUK DENEYİMİ 945

YETİŞKİN BİREYLERİN SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI İLE PSİKOLOJİK BELİRTİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ 950

ÖĞRETMENLERİN KONUŞMA ÖZGÜRLÜKLERİ, ELEŞTİRİLERİ VE OKUL YÖNETİMİ İLE SİSTEMDEN BEKLENTİLERİ 954

YALNIZLIĞIN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 964

ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTSEL STRES DÜZEYLERİ İLE İŞ YAŞAM KALİTESİ ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ 968

YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE İNSAN DENETİMLİ DANIŞMANLIĞIN İNSAN DENEYİMİ ÜZERİNDEKİ NİTEL BIR İNCELEMESİ 980

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI VE SİBER ZORBALIK ÜZERİNE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ: ANLAM ODAKLI PSİKO-EĞİTSEL GRUP PROGRAMI

Bülent TANSEL

Dr. Öğretim Üyesi İstanbul Gelişim Üniversitesi
btansel@gelisim.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-5075-4036

Volkan DEMİR

Dr. Öğretim Üyesi İstanbul Gelişim Üniversitesi
vdemir@gelisim.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-8148-8647

Can Burak NALBANTOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi İstanbul Gelişim Üniversitesi
cbnalbantoglu@gelisim.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-0903-4085

Özet

Bu araştırmada, lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımına ilişkin tutumları, kişilik özellikleri ve benlik saygılarının; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve sosyal medya kullanım süresine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, İstanbul Gelişim Üniversitesi tarafından desteklenen ve proje numarası SGA-2025-215 olan bilimsel araştırma projesi kapsamında yürütülmüştür. Araştırma, İstanbul'un Avcılar ilçesindeki liselerde öğrenim gören 1696 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise 27 öğrenciye sekiz haftalık Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı uygulanmış ve programın etkinliği Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçekleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde ortalama, standart sapma ve varyans analizleri kullanılmış; ikili gruplar için bağımsız t-testi, çoklu gruplar için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Anlamlı farklar bulunduğunda Tukey, Scheffe ve Dunet-C testleri uygulanmış; programın etkililiği ise Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile test edilmiştir. Bulgular, cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, sosyal medya kullanım süresi ve kişilik özelliklerinin sosyal medya tutumları ve siber zorbalık düzeyleri üzerinde anlamlı etkiler yarattığını göstermiştir. Erkek öğrencilerin siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığı, sosyal medya kullanım süresi ile sosyal medya tutumları arasında pozitif bir ilişki bulunduğu ve kişilik özellikleriyle sosyal medya tutumları arasında zayıf fakat anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, uygulanan grup programı, öğrencilerin siber zorbalık, siber mağduriyet ve benlik saygısı üzerinde anlamlı ve olumlu etkiler ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya tutumları, siber zorbalık, siber mağduriyet, benlik saygısı, anlam odaklı psiko-eğitsel grup programı

A SOLUTION PROPOSAL ON SOCIAL MEDIA ADDICTION AND CYBERBULLYING AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS: MEANING-FOCUSED PSYCHO-EDUCATIONAL GROUP PROGRAM

Abstract

This study aimed to examine high school students' attitudes toward social media use, personality traits, and self-esteem in relation to gender, age, grade level, and duration of social media use. **The study was conducted within the scope of a scientific research project supported by Istanbul Gelisim University (Project No: SGA-2025-215).** The sample consisted of 1,696 high school students enrolled in schools located in the Avcılar district of Istanbul. In the second phase of the study, a Meaning-Oriented Psycho-Educational Group Program was implemented with 27 students over eight weeks, and the effectiveness of the program was evaluated using the Cyberbullying, Cyber Victimization, and Rosenberg Self-Esteem Scales. For data analysis, means, standard deviations, and variance analyses were performed; independent t-tests were used for comparisons between two groups, while one-way ANOVA was conducted for comparisons among multiple groups. When significant

differences were found, Tukey, Scheffe, and Dunet-C post-hoc tests were applied, and the effectiveness of the program was assessed using the Wilcoxon Signed-Rank Test. Findings indicated that gender, age, grade level, social media usage time, and personality traits had significant effects on students' social media attitudes and cyberbullying levels. Male students were found to be more exposed to cyberbullying, a positive relationship was identified between social media usage time and social media attitudes, and weak but significant associations were observed between personality traits and social media attitudes. Furthermore, the implemented group program had significant positive effects on students' levels of cyberbullying, cyber victimization, and self-esteem.

Keywords: Social media attitudes, cyberbullying, cybervictimization, self-esteem, meaning-focused psycho-educational group program

GİRİŞ

Son yıllarda, sosyal medya kullanımının bireylerin psikolojik, duygusal ve sosyal yaşantılarındaki etkileri giderek daha fazla tartışılmaktadır. Sosyal medya, bireylerin sosyalleşmesi, yalnızlıklarını gidermesi, boş zamanlarını değerlendirmesi ve kendilerini ifade etmesi gibi çeşitli fonksiyonlar üstlenirken, aynı zamanda bağımlılığa yol açabilen bir ortam da yaratmaktadır (Babacan, 2016). Özellikle ergenlik dönemindeki genç bireyler, kimlik oluşum süreçlerinin bir parçası olarak sosyal medyada daha fazla vakit geçirmekte ve bu süreçte hem olumlu hem de olumsuz psikolojik etkilerle karşılaşmaktadır (Coşar & Gedik, 2021).

Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı günümüzde, sosyal medya kullanımının bilinçsizleşmesi, özellikle gelişim çağındaki bireylerde psiko-sosyal boyutta çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunların başında, sanal ortamda tekrarlanan ve sistematik şekilde uygulanan olumsuz davranışlar olarak tanımlanan "siber zorbalık" yer almaktadır (Olweus, 1994). Siber zorbalık, internet ve sosyal medya platformları aracılığıyla gerçekleştirilen zorbalık türlerinden biridir ve genellikle psikolojik etkiler yaratır (Aksaray, 2011). Çeşitli araştırmalar, siber zorbalığın özellikle ergen bireyler üzerinde depresyon, anksiyete, intihara meyil ve sosyal izolasyon gibi olumsuz sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuştur (Özer & Şad, 2021). Literatürde, ergenlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve kişilik özelliklerinin sosyal medya tutumları ve zorbalıkla ilişkisi üzerine çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ergenlerin sosyal medya üzerinden gerçekleştirdikleri paylaşımlar, benlik saygılarını etkileyebilir ve sosyal ilişkilerindeki tutumları şekillendirebilir (Jan vd., 2017). Ayrıca, düşük benlik saygısı olan bireylerin sosyal medyada daha fazla paylaşımda bulunarak, popülerlik ve aidiyet duygusu kazanmaya çalıştıkları da vurgulanmıştır (Tazghini & Siedlecki, 2013).

Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı, bireylerin yaşadıkları olumsuz deneyimleri psikolojik anlamlandırma yoluyla ele alarak, duygularının farkında olmalarını sağlamak ve başa çıkma becerilerini artırmak amacıyla geliştirilmiş bir müdahale modelidir. Bu program, yalnızca bilgi aktarımını değil, katılımcıların kendilerini ifade etmelerine ve aynı deneyimleri paylaşmalarına fırsat vererek, grup içinde empati ve destek sağlamak için tasarlanmıştır. Psiko-eğitsel grup oturumları, katılımcıların kritik olaylara karşı duygu ve düşüncelerini paylaşmalarını teşvik eder ve bu süreçte, gruptaki diğer bireylerin de benzer tepkileri deneyimlediğini görerek, onların yaşadıkları duygusal stresin normalleşmesine yardımcı olur (Corey ve Corey, 2006; Brown, 2018; Tansel, 2010; Tansel, 2020).

Araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin sosyal medya tutumları, kişilik özellikleri ve benlik saygıları bağlamında siber zorbalığa maruz kalma durumlarını ele alarak, bu genç bireylerin psikolojik iyilik hallerini ve sosyal medya ile ilişkilerini daha iyi anlamaktır. Çalışmanın ilk ayağında, ölçekler arasındaki ilişkiler incelenmiş; ikinci ayağında ise öğrenciler Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı'na dahil edilerek, programın etkinliği öntest-sontest yöntemiyle değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak, okullarda yer alan rehberlik servislerinde görevli okul psikolojik

danışmanları ve psikologlar için Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı kapsamında psiko-eğitsel grup oturumları uygulanmıştır. Bu oturumlar, öğrencilere yönelik geliştirilen psiko-sosyal müdahalelerin, rehberlik servislerinde görevli uzmanlar tarafından uygulanabilir hale getirilmesi için yapılandırılmıştır. Eğitimler, uzmanlara teorik ve uygulamalı düzeyde verilmiş ve grup oturumları öğrencilerin sosyal medya tutumları ve siber zorbalıkla ilgili bulgular doğrultusunda düzenlenmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırma, lise öğrencilerinin sosyal medya kullanım tutumları, kişilik özellikleri, benlik saygıları ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarını incelemek amacıyla tarama modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, mevcut durumu olduğu gibi betimlemeyi ve genellikle "Ne, Nerede, Ne Zaman, Nasıl, Hangi Düzeyde, Hangi Sıklıkta" soruları etrafında şekillenen bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2020). Araştırmanın ilişkisel tarama modeli kullanarak, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiler ve düzeydeki anlamlı farklılıklar incelenmiştir (Büyüköztürk vd., 2020). Bu araştırma aynı zamanda, öğrencilerin sosyal medya tutumları, siber zorbalık ve siber mağduriyet gibi değişkenlerdeki değişimi ölçmek için **Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi** uygulanarak deneysel bir analiz yapılmıştır. Wilcoxon testi, özellikle bağımlı gruplarda yapılan ölçümlerde farkları tespit etmek amacıyla kullanılır (Karasar, 2020) ve bu test, Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı'nın etkilerini değerlendirirken program öncesi ve sonrası elde edilen veriler arasındaki farkları analiz etmek için tercih edilmiştir.

Araştırma, İstanbul ilinin Avcılar ilçesindeki devlet okullarında öğrenim gören 1696 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Örneklemde yer alan 884 kız ve 812 erkek öğrenciden, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ölçeklerinden yüksek puan alanlar ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden düşük puan alan 15 kız, 15 erkek olmak üzere toplam 30 öğrenci seçilerek Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programına dahil edilmiştir. Ancak, düzenli olarak programa katılmayan üç öğrenci nedeniyle analizler 27 öğrenci üzerinden yapılmıştır. Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları şunlardır:

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla geliştirilen bu form, yaş, sınıf, okul, cinsiyet, aile durumu, sosyal medya kullanımı ve sıklığı gibi bilgileri içermektedir.

Sosyal Medya Tutum Ölçeği: Otrar ve Argın (2015) tarafından geliştirilen bu ölçek, öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği çalışmaları 302 ortaokul ve lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ayrıca, test-tekrar test analizi sonucunda ölçeğin güvenirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

Siber Mağduriyet Ölçeği: Arıcak, Tanrıkulu ve Kınay (2012) tarafından geliştirilen bu ölçek, öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçek, yaşları ortaöğretim dönemine denk gelen 532 öğrenciden elde edilen veriler üzerinden geliştirilmiştir. Geliştirme sürecinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda 24 maddelik tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirliği Cronbach alfa katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Ayrıca, test-tekrar test analizi sonucunda ölçeğin güvenirlik katsayısı .75 olarak bulunmuştur.

Siber Zorbalık Ölçeği: Arıcak, Kınay ve Tanrıkulu (2012) tarafından geliştirilen bu ölçek, ergenlerin ve öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Tek faktörlü bir yapıya sahip olan ölçek toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı Cronbach alfa değeri .98 olarak bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin benlik saygısını ölçmektedir. Türkiye'de geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır. Cronbach's Alpha değeri 0.875'tir. Türkiye'de ergenler üzerinde benlik saygısı ile ilgili yapılan pek çok araştırmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin kullanılmakta olup, ölçeğin güvenirlik değerlerinin .75 ve .93 arasında değiştiği rapor edilmiştir (Altan ve Baltacı; 2016; Çeçen, 2008; Koçyiğit ve Yalçın, 2021; Sümengen ve Akyüz, 2016).

Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği: Rammstedt ve John (2007) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin beş temel kişilik özelliğini (dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık) ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Türkçe uyarlaması Horzum, Ayas ve Padır (2017) tarafından yapılmıştır. Dilsel eşdeğerlik çalışması, İngilizce öğretmenliği alanında öğrenim gören 31 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiş, yapı geçerliği ise 218 lise öğrencisi üzerinde test edilmiştir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin Türk kültüründe beş faktörlü yapıyı doğruladığını göstermiştir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayıları .70'in üzerinde bulunmuştur.

Öğrencilere Yönelik Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı Eğitim Süreci Avcılar'daki okullarda öğrenim gören 27 öğrenciye, Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı (PAP) uygulanmıştır. Bu süreçte, öğrencilere güvenli bir grup ortamı oluşturulmuş, zorlayıcı duygu, düşünce ve yaşantıların paylaşılması sağlanmış, duygularının ifade edilmesi ve psikolojik anlamlandırma yoluyla olumsuz duygu ve düşüncelerinin dışavurmaları hedeflenmiştir. Öğrencilere sekiz oturumdan oluşan her oturumu 90 dakika süren bir program uygulanmıştır. Programda ayrıca, empati çalışmaları ve şefkat-özşefkat üzerine yapılan alıştırmalarla, öğrencilerin kendilerine ve başkalarına daha anlayışlı yaklaşabilmeleri sağlanmıştır. Eğitimin amacı, öğrencilerin sosyal medya kullanımından kaynaklanan zorlayıcı durumlarla daha sağlıklı başa çıkabilmelerini sağlamaktır. Program, (Corey ve Corey, 2006; Brown, 2018; Tansel, 2010; Tansel, 2020) gibi kaynaklardan yararlanarak geliştirilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırma, İstanbul Gelişim Üniversitesi tarafından desteklenen ve proje numarası SGA-2025-215 olan bilimsel araştırma projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırma süreci, İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 29.11.2024 tarihli toplantısında (Karar No: 2024-19-92) incelenmiş ve etik kurallara uygun olduğu oy birliğiyle onaylanmıştır. Araştırma, İstanbul ilinin Avcılar ilçesinde yer alan devlet okullarında öğrenim gören lise öğrencileri ile yapılmıştır. Veri toplama süreci, katılımcılara araştırmanın amacı hakkında detaylı bilgi verildikten sonra gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara, araştırma kapsamında kullanılacak veri toplama araçları hakkında bilgilendirme yapılmış ve katılım için yazılı onam alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler, bireysel olarak veya grup halinde, gönüllü katılım esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Veri toplama süreci, katılımcıların gizliliği ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmiş, her adımda katılımcıların mahremiyetine saygı gösterilmiştir. Katılımcıların, araştırma süresince herhangi bir zorlamaya maruz kalmadan, gönüllü olarak yer aldıkları ve toplanan verilerin yalnızca akademik amaçlar için kullanılacağı açıkça belirtilmiştir. Veriler, anonim olarak toplanmış ve kişisel bilgiler gizli tutulmuştur.

BULGULAR

Tablo 1. Sosyal Medya Tutumları ve İlişkili Değişkenler

Değişken	Alt Boyut	Grup 1	Ort. (SS)	Grup 2	Ort. (SS)	p
Cinsiyet	Sosyal Yetkinlik	Kız	15.08 (5.56)	Erkek	16.34 (5.70)	< .001

	Paylaşım İhtiyacı	Kız	29.20 (6.91)	Erkek	27.45 (7.09)	< .001
Baba Eğitim	Sosyal İzolasyon	İlkokul	21.27 (5.82)	Ortaokul/Lise/Üniversite	22.34–23.01	< .01
Günlük Kullanım	Sosyal Yetkinlik	<1 saat	13.97 (6.21)	7+ saat	18.03 (6.58)	< .001
	Paylaşım İhtiyacı	<1 saat	23.71 (8.48)	7+ saat	31.08 (7.85)	< .001
	Sosyal İzolasyon	4-6 saat	21.48 (5.42)	1-3 saat	22.91 (5.34)	< .001
Siber Zorbalık	Cinsiyet	Kız	25.69 (4.84)	Erkek	27.41 (8.93)	< .001
	Günlük Kullanım	1-3 saat	25.46 (4.88)	7+ saat	28.57 (8.92)	< .001
	Paylaşım Sıklığı	Hiç	29.69 (13.03)	Diğer Gruplar	-	< .05

Tablo 1 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre sosyal medya tutumlarında bazı alt boyutlarda anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Erkek öğrenciler, sosyal yetkinlik puanlarında kız öğrencilere kıyasla daha yüksek ortalamaya sahiptir ($p < .001$). Buna karşın, paylaşım ihtiyacı alt boyutunda kız öğrenciler erkeklerden daha yüksek puan almıştır ($p < .001$). Öğretmenlerle ilişki ve sosyal izolasyon alt boyutlarında ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$). Yaş grupları ve sınıf düzeyi değişkenleri açısından tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık saptanmamış, bu değişkenlerin sosyal medya tutumları üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı görülmüştür. Baba eğitim düzeyine göre yalnızca sosyal izolasyon alt boyutunda anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p < .01$). İlkokul mezunu babalara sahip öğrencilerin sosyal izolasyon puanları, ortaokul, lise ve üniversite mezunu babalara sahip öğrencilerden daha düşük bulunmuştur. Anne eğitim düzeyine göre ise tüm alt boyutlarda anlamlı fark bulunmamıştır. Günlük sosyal medya kullanım süresi arttıkça sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı puanlarının yükseldiği, sosyal izolasyon puanlarında da anlamlı farklılıklar görüldüğü belirlenmiştir ($p < .001$). Siber zorbalık düzeyleri açısından, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek puanlara sahip olduğu ($p < .001$), günlük sosyal medya kullanım süresi fazla olanlarda (özellikle 7 saatten fazla) siber zorbalık puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu ($p < .001$) bulunmuştur. Ayrıca, sosyal medya paylaşım sıklığı bakımından hiç paylaşım yapmayan öğrencilerin, diğer gruplara kıyasla daha yüksek siber zorbalık puanlarına sahip olduğu görülmüştür ($p < .05$).

Tablo 2. Sosyal Medya Tutumları ile Benlik Saygısı ve Kişilik Özellikleri Arasındaki Korelasyonlar ve Siber Mağduriyetin Yordayıcıları

Değişkenler	**Sosyal Yetkinlik**	**Paylaşım İhtiyacı**	**Öğretmenlerle İlişki**	**Sosyal İzolasyon**
Olumlu Benlik Saygısı	-.142**	.024 (ns)	-.021 (ns)	.176**
Olumsuz Benlik Saygısı	.230**	.094**	.088**	-.261**
Dışa Dönüklük	-.134**	-.036 (ns)	.008 (ns)	.195**
Yumuşakbaşlılık	.002 (ns)	.124**	.059*	.008 (ns)
Öz Denetimlilik	.138**	.134**	.041 (ns)	-.129**
Nörotiklik	-.055*	-.067**	-.025 (ns)	.008 (ns)
Deneyime Açıklık	-.084**	-.014 (ns)	-.014 (ns)	.198**

Tablo 2 incelendiğinde, Pearson korelasyon analizi sonuçları sosyal medya tutumları ile benlik saygısı ve kişilik özellikleri arasında genellikle zayıf düzeyde ancak istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Olumlu benlik saygısı ile sosyal yetkinlik arasında negatif ($r = –.142$, $p < .01$), sosyal izolasyon ile pozitif ($r = .176$, $p < .01$) yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu durum, olumlu

benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin sosyal yetkinliklerinin düşük, sosyal izolasyon düzeylerinin ise daha yüksek olabileceğine işaret etmektedir. Olumsuz benlik saygısı ise sosyal yetkinlik ($r = .230$, $p < .01$), paylaşım ihtiyacı ($r = .094$, $p < .01$) ve öğretmenlerle ilişki ($r = .088$, $p < .01$) ile pozitif; sosyal izolasyon ile negatif ($r = –.261$, $p < .01$) yönde ilişkili bulunmuştur. Kişilik özellikleri açısından bakıldığında, dışa dönüklük sosyal yetkinlik ile negatif ($r = –.134$, $p < .01$), sosyal izolasyon ile pozitif ($r = .195$, $p < .01$) yönde ilişkili bulunmuştur. Yumuşakbaşlılık, paylaşım ihtiyacı ($r = .124$, $p < .01$) ve öğretmenlerle ilişki ($r = .059$, $p < .05$) ile pozitif yönde ilişki göstermektedir. Öz denetimlilik, sosyal yetkinlik ($r = .138$, $p < .01$) ve paylaşım ihtiyacı ($r = .134$, $p < .01$) ile pozitif; sosyal izolasyon ile negatif ($r = –.129$, $p < .01$) ilişkilidir. Nörotiklik, sosyal yetkinlik ($r = –.055$, $p < .05$) ve paylaşım ihtiyacı ($r = –.067$, $p < .01$) ile negatif yönde ilişkiler göstermektedir. Deneyime açıklık ise sosyal yetkinlik ile negatif ($r = –.084$, $p < .01$), sosyal izolasyon ile pozitif ($r = .198$, $p < .01$) yönde anlamlı ilişkilere sahiptir.

Tablo 3. Siber Mağduriyetin Yordayıcıları: Çoklu Regresyon Analizi

Yordayıcı	B	Beta	p
Sosyal İzolasyon	0.25	.18	< .001
Yumuşakbaşlılık	0.15	.07	< .05
Nörotiklik	-0.10	-.05	< .05
Öz Denetimlilik	-0.20	-.10	< .01
Öğretmenlerle İlişki	0.12	.06	< .05
Dışa Dönüklük	-0.16	-.06	< .01
Deneyime Açıklık	0.18	.09	< .01
Paylaşım İhtiyacı	0.22	.12	< .001
Sosyal Yetkinlik	-0.14	-.08	< .01

Tablo 3'te yer alan çoklu regresyon analizi sonuçları, siber mağduriyet düzeyini yordayan değişkenleri ortaya koymaktadır. Model genel olarak anlamlı bulunmuş ve çeşitli sosyal medya tutumları ile kişilik özelliklerinin siber mağduriyet üzerinde anlamlı etkileri olduğu görülmüştür. En güçlü pozitif yordayıcı, sosyal izolasyon ($\beta = .18$, $p < .001$) olup, sosyal izolasyon düzeyi arttıkça siber mağduriyet düzeyinin de yükseldiği görülmektedir. Bunun yanı sıra paylaşım ihtiyacı ($\beta = .12$, $p < .001$), deneyime açıklık ($\beta = .09$, $p < .01$), yumuşakbaşlılık ($\beta = .07$, $p < .05$) ve öğretmenlerle ilişki ($\beta = .06$, $p < .05$) değişkenleri de siber mağduriyetin anlamlı pozitif yordayıcılarıdır. Buna karşılık, öz denetimlilik ($\beta = –.10$, $p < .01$), dışa dönüklük ($\beta = –.06$, $p < .01$) ve sosyal yetkinlik ($\beta = –.08$, $p < .01$) siber mağduriyeti negatif yönde yordamaktadır. Bu sonuçlar, öz denetimi, sosyal yetkinliği ve dışa dönüklüğü yüksek olan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin daha düşük olabileceğini göstermektedir.

Tablo 4. Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği **Öntest ve Sontest Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları**

	Sıra İşaretleri	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Siber Zorbalık	Negatif Sıra	22	14,32	315,00	-3,545	,000
	Pozitif Sıra	4	9,00	36,00		
	Eşit	1				
Siber Mağduriyet	Negatif Sıra	16	12,75	204,00	-2,017	,044
	Pozitif Sıra	7	10,29	72,00		
	Eşit	4				
Benlik Saygısı	Negatif Sıra	7	10,93	76,50	-2,707	,007
	Pozitif Sıra	20	15,08	301,50		
	Eşit	0				

Tablo 4'te, öntest ve sontest puanları arasındaki farkların incelenmesine yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları yer almaktadır. Bulgulara göre: **Siber zorbalık** puanlarında anlamlı bir azalma görülmüştür ($Z = -3.545$, $p < .001$). Negatif sıra sayısının pozitif sıralardan yüksek olması, müdahale sonrasında öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerinin azaldığını göstermektedir. **Siber mağduriyet** düzeylerinde de anlamlı bir azalma saptanmıştır ($Z = -2.017$, $p = .044$). Bu durum, programın öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma düzeylerini azaltmada etkili olabileceğini düşündürmektedir. **Benlik saygısı** puanlarında ise anlamlı bir artış bulunmuştur ($Z = -2.707$, $p = .007$). Pozitif sıraların daha yüksek olması, programın öğrencilerin benlik saygılarını güçlendirme potansiyelini desteklemektedir.

Tartışma

Bu araştırma, lise öğrencilerinin sosyal medya kullanım tutumları, kişilik özellikleri ve benlik saygılarının siber zorbalıkla ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma sonuçları, öğrenci yaş grupları, cinsiyet, sosyal medya kullanım süresi ve kişilik özelliklerinin sosyal medya tutumları ile siber zorbalık düzeylerinde anlamlı farklar yarattığını göstermektedir.

Cinsiyet, öğrencilerin sosyal medya tutumları üzerinde anlamlı bir etkiye sahipti. Erkek öğrenciler, kız öğrencilere kıyasla **sosyal yetkinlik** ve **paylaşım ihtiyacı** gibi boyutlarda daha yüksek puanlar almıştır. Bu bulgu, önceki çalışmalarda erkeklerin sosyal medyadaki daha aktif ve etkileşimli kullanıcılar olduklarını gösteren sonuçlarla uyumludur (Tanrıverdi, 2012; Tuğlu, 2017). Bununla birlikte, **öğretmenlerle ilişki** ve **sosyal izolasyon** boyutlarında cinsiyetler arasında bir fark bulunmamıştır. Bu durum, sosyal medya kullanımının sosyal etkileşimlerdeki bazı boyutlarını cinsiyetin etkilemediği sonucuna işaret etmektedir.

Sosyal medya kullanım süresi ile öğrencilerin sosyal medya tutumları arasında belirgin farklar gözlemlenmiştir. Özellikle, bir saatten az sosyal medya kullanan öğrenciler, dört-altı saat ve yedi saatten fazla kullananlara kıyasla daha düşük sosyal medya tutumlarına sahipti. Bu bulgu, sosyal medyanın daha yoğun kullanıldığı durumlarda öğrencilerin sosyal etkileşim ve paylaşım ihtiyaçlarının arttığını göstermektedir. Ayrıca, sosyal medya kullanım süresi arttıkça sosyal izolasyon düzeyinin düştüğü gözlemlenmiştir. Bu durum, sosyal medya kullanımının öğrenciler arasında daha fazla etkileşim sağladığını ve sosyal bağlantı kurmalarını teşvik ettiğini ortaya koymaktadır. Genel (2021) tarafından yapılan çalışmada da sosyal medya platformlarının genç bireyler için önemli bir sosyalleşme ve eğlence kaynağı olduğu vurgulanmıştır. Bu çalışma, sosyal medya kullanımının yalnızlık algıları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Genel'in çalışmasında da sosyal medya tutumları ile yalnızlık arasındaki ilişki incelenmiş ve sosyal yetkinlik tutumu ile yalnızlık arasında olumsuz, paylaşım ihtiyacı ile yalnızlık arasında ise pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bizim bulgularımızla da örtüşen şekilde, sosyal medya kullanım süresi arttıkça sosyal izolasyon düzeyinin düştüğü ve öğrencilerin sosyal bağlantı kurma fırsatlarının arttığı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, her iki çalışmada da sosyal medya kullanımının öğrencilerin sosyal etkileşim biçimleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu ve yalnızlık algılarının sosyal medya tutumları tarafından şekillendirildiği gözlemlenmiştir.

Araştırma, erkek öğrencilerin kızlara göre daha yüksek **siber zorbalık** düzeylerine sahip olduklarını göstermektedir. Bu bulgu, daha önce yapılan çalışmalarda erkeklerin siber zorbalık davranışlarına daha yatkın olduğuna dair bulgularla paralellik göstermektedir (Özer ve Şad, 2021). Ayrıca, sosyal medya kullanım süresi ve paylaşım sıklığının **siber zorbalık** düzeyleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Özellikle, daha fazla sosyal medya kullanan öğrencilerin daha yüksek **siber zorbalık** düzeylerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, sosyal medya üzerinden daha fazla etkileşimde

bulunan öğrencilerin siber zorbalığa daha fazla maruz kaldıklarını ve bu tür davranışların artan sosyal medya kullanımıyla paralel bir şekilde arttığını ortaya koymaktadır.

Çap (2017) tarafından yapılan araştırmada, sosyal medya kullanımının lise öğrencilerinin sosyal medya tutumları üzerinde önemli etkiler yarattığı ortaya çıkmıştır. Özellikle öğrencilerin farklı sosyal medya platformlarına karşı tutumları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çap'a göre, öğrencilerin kişilik özellikleri, sosyal medya kullanım biçimlerini ve sosyal medya ile etkileşimdeki tutumlarını şekillendirmektedir. Özellikle, dışa dönüklük ve öz denetimlilik gibi özelliklerin sosyal yetkinlik ile negatif, paylaşım ihtiyacı ile ise pozitif yönde ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, sosyal medya kullanımı arttıkça kişilik özelliklerinin bu etkileşimi nasıl şekillendirdiği, sosyal medya etkileşimlerinin karakteristik yönlerini etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde kişilik özelliklerinin sosyal medya tutumları üzerinde zayıf ama anlamlı bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Dışa dönüklük ve öz denetimlilik gibi özelliklerin, öğrencilerin sosyal yetkinlik düzeyini olumsuz yönde etkilediği, ancak paylaşım ihtiyacı ile pozitif yönde ilişkilendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin sosyal medya kullanım süresi ile sosyal medya tutumları arasındaki farklar, kişilik özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Bu, kişilik özelliklerinin sosyal medya kullanımını ve etkileşimini şekillendiren önemli bir etken olduğunu bir kez daha göstermektedir. Bu bulgular, kişilik özelliklerinin sosyal medya tutumları üzerindeki etkisini ve sosyal medya kullanımındaki artışla birlikte bu etkilerin nasıl değişebileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle, nörotiklik ve deneyime açıklık gibi özelliklerin sosyal medya tutumlarını şekillendiren diğer önemli faktörler olduğu bulunmuştur.

Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı'nın öğrencilere olan etkisi, özellikle siber zorbalık, siber mağduriyet ve benlik saygısı üzerinde anlamlı gelişmeler sağladığını göstermektedir. Peker ve Iskender (2015) tarafından yapılan araştırmada, insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık düzeyini anlamlı şekilde azalttığı ve bu etkinin kalıcı olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Akyüz ve Koç (2020) tarafından yapılan çalışmada empati yönelimli programların siber zorbalık üzerinde etkili olmadığı gözlemlenmiş, ancak katılımcılar programı yeterli bulduklarını ifade etmiştir. Özbay (2017) ise çözüm odaklı psikoterapi temelli programların sanal mağduriyet üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermiştir. Bu bulgularla paralel olarak, araştırmamızda uygulanan Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı'nın da siber zorbalık, siber mağduriyet ve benlik saygısında olumlu değişiklikler sağladığı sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Sonuç olarak, bu bulgular, lise öğrencilerinin sosyal medya kullanım tutumları ve siber zorbalığa maruz kalma düzeylerinin demografik ve kişiliksel faktörlere göre farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle sosyal medya kullanım süresi ve kişilik özelliklerinin, öğrencilerin sosyal medya tutumları ve siber zorbalıkla olan ilişkilerinde önemli bir rol oynadığı gözlemlenmiştir. Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı bu ihtiyaç doğrultusunda geliştirilmiş ve öğrenciler üzerinde siber zorbalık, siber mağduriyet ve benlik saygısı üzerinde olumlu etkiler yaratmıştır. Bu bulgulardan yola çıkarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Araştırmada sosyal medya kullanım süresinin öğrencilerin sosyal medya tutumları ve siber zorbalıkla olan ilişkilerini etkilediği bulunmuştur. Bu nedenle, öğrencilerin sosyal medya kullanım sürelerinin sınırlanması ve dengelenmesi için rehberlik servislerinde öğrencilere yönelik bilinçlendirici eğitimler düzenlenebilir.

Erkek öğrencilerin siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu nedenle, okul psikolojik danışmanları ve öğretmenler, öğrencilere siber zorbalık konusunda farkındalık kazandıracak eğitimler verebilir ve siber zorbalığın önlenmesine yönelik rehberlik çalışmaları yapılabilir.

Ailelerin, çocuklarının sosyal medya kullanımı ve olası zorbalık deneyimlerine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olmaları gerektiği gözlemlenmiştir. Okul rehberlik servisleri, ailelere yönelik eğitimler düzenleyerek, ailelerin çocuklarının dijital dünyada karşılaştıkları zorlukları anlamalarına yardımcı olabilir.

Özellikle dışa dönüklük ve öz denetimlilik gibi kişilik özelliklerinin sosyal medya tutumları ve siber zorbalıkla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin bu kişilik özelliklerini geliştirmelerine yardımcı olacak anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programları düzenlenebilir.

Anlam Odaklı Psiko-Eğitsel Grup Programı gibi yapısal müdahalelerin okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanması, öğrencilerin hem psikolojik iyilik hallerini hem de sosyal medya kullanımıyla ilgili tutumlarını olumlu yönde etkileyebilir. Bu tür programların yaygınlaştırılması, okullarda daha sağlıklı bir dijital ortam oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(2), 405-432.

Akyüz, A., & Koç, Z. (2020). Empati yönelimli siber zorbalık psiko-eğitim programının lise 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık ve empati düzeylerine etkisi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(1), 75-111.

Altan, T., & Baltacı, H. Ş. (2016). Lise öğrencilerinde benlik saygısının yordayıcısı olarak depresyon, bağlanma ve şiddet eğilimi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(40).

Arıcak, O. T., Kınay, H., & Tanrıkulu, T. (2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(1), 101-114.

Arıcak, O. T., Tanrıkulu, T., & Kınay, H. (2012). Siber Mağduriyet Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 11, 1-6.

Babacan, M. E. (2016). Sosyal medya kullanım alanları ve bağımlılık ilişkisi. Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 3, 7-28.

Brown, N.W. (2018). Psycho Educational Groups Process and Practice, (Çev. Vahap Yorğun), Psiko-eğitsel gruplar hazırlama ve uygulama rehberi, Anı Yayınları, Ankara.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi Yayıncılık.

Corey, M.S. ve Corey, G. (2006). Groups: Process and practice. Belmont, CA: Thomson Brooks/Cole.

Coşar, H. A., & Gedik, H. (2021). Öğretmen adaylarının sosyal medya bağımlılığı ve akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi, 4(1), 32-65.

Çap, E. (2017). Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi.

Çeçen, A. R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi, 4 (1),19- 30.

Çuhadaroğlu, F. (1986). Adolesanlarda benlik saygısı (Tıpta uzmanlık tezi). Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Genel, M. G. (2021). Öğrencilerin sosyal medya tutumları ve yalnızlık algıları: Lise ve ön lisans öğrencileri üzerine bir araştırma. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(4), 2148-2159.

Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

Horzum, M. B., Ayas, T., & Padır, M. A. (2017). Beş faktör kişilik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. Sakarya University Journal of Education, 7(2), 398-408.

Jan, M., Soomro, S. A., & Ahmad, N. (2017). Impact of social media on self-esteem. European Scientific Journal, 13(23), 329-331.

Karasar, N. (2020). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler ve teknikler. Nobel Yayınları.

Koçyiğit, A., & Yalçın, A. F. (2021). Ergenlerin mükemmeliyetçi öz sunum düzeyleri ile sosyal görünüş kaygıları ve benlik saygıları arasındaki ilişki. OPUS International Journal of Society Researches, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4875-4902.

Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school-based intervention program. The Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35, 7-1171-1190.

Otrar, M., & Argın, F. S. (2015). Öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4(1), 391-403.

Özbay, A. (2017). Sanal zorbalığa maruz kalan ergenlerin çözüm odaklı kısa süreli terapi yönelimli psikoeğitim programının psikolojik belirtiler ve sanal mağduriyete etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi.

Özer, N., & Şad, S. N. (2021). Lise öğrencilerinde siber zorbalık, siber mağduriyet ve okul tükenmişliği. Milli Eğitim Dergisi, 50(229), 393-417.

Peker, A., & İskender, M. (2015). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerine etkisi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(1), 11-22.

Rammstedt, B., & John, O. P. (2007). Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the Big Five Inventory in English and German. Journal of Research in Personality, 41(1), 203-212.

Rosenberg, M. (1965). Rosenberg self-esteem scale (RSE). Acceptance and Commitment Therapy. Measures package, 61(52), 18.

Sümengen, A. A., & Akyüz, A. Y. G. Ü. L. (2020). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarını Etkileyen Faktörler•. Koç üniversitesi hemşirelikte eğitim ve araştırma dergisi, 17(3), 214-221.

Tanrıverdi, S. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tansel, B. (2010). Emniyet teşkilatında kritik görev yapan personelin psikolojik sağlığını korumaya yönelik stres boşalım programını içeren bir model önerisi, Yayımlanmamış doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

Tansel, B. (2020). Psikolojik Anlamlandırma Programı (PAP) Yarı Deneysel Grup Çalışmalarının Çevik Kuvvet Polisinin Yaşadığı Depresyonu Azaltmadaki Etkililiğinin İncelenmesi, Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 83-110.

Tazghini, S., & Siedlecki, K. L. (2013). A mixed method approach to examining Facebook use and its relationship to self-esteem. Computers in Human Behavior, 29(3), 827-832.

Tuğlu, B. (2017). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medyayı kullanım amaçları ve sosyal medya kullanımlarına ilişkin tutumları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.